ΕΤΟΣ Δ΄. Ἐν Ἡρακλείῳ Κρήτης τῇ 14 Σεπτεμβρίου 1914 ΑΡΙΘ. 195.

ΠΟΙΜΗΝ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΚΗΡΥΓΜΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ ΤΗΣ ΕΝ ΚΡΗΤΗι ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΔΑΠΑΝΗι ΤΩΝ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑΚΩΝ ΤΑΜΕΙΩΝ ΚΡΗΤΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Η ΚΥΡΙΑΚΗ ΠΡΟΣΕΥΧΗ

ΟΜΙΛΙΑ ΚΖ΄.

ΤΟ ΤΕΤΑΡΤΟΝ ΑΙΤΗΜΑ

» ***Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον***
» ***δὸς ἡμῖν σήμερον».***

Εἴδομεν εἰς τὰς προηγουμένας ὁμιλίας ὅτι τὰ αἴτια ἕνεκα τῶν ὁποίων ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἀποβαίνει ἀνωφελής, μένει ἄκαρπος, εἶναι τρία· πρῶτον ὅτι μετὰ δυσαρεσκείας, μετ' ἀποστροφῆς καὶ ἀηδίας ἀκροώμεθα τοῦτον· δεύτερον, ὅτι συγχέομεν τοῦτον πρὸς τὸν ἀνθρώπινον λόγον καὶ δὲν κάμνομεν τὴν διάκρισιν ὅτι εἶναι λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ οὐχὶ ἀνθρώπινος· τρίτον, διότι ἐπιμόνως ἀρνούμεθα ἵνα συμμορφωθῶμεν πρὸς τὰ ὑπ' αὐτοῦ διδασκόμενα καὶ κηρυττόμενα, ἀντιτάσσομεν ἀντίστασιν ἐπίμονον εἰς τὸν θεῖον λόγον. Περὶ τούτου σήμερον ἔσται ὁ λόγος.

Ὑπάρχουσιν, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, ἐν τῷ κόσμῳ μερικὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα ὅταν δὲν κατορθώσωσι νὰ χορηγήσωσιν εἰς ἡμᾶς ὠφέλειαν, προξενοῦσι βλάβην, ζημίαν. Τοιοῦτόν τι εἶναι ἡ ἰατρική, ἡ ὁποία ὅταν δὲν κατορθώσῃ νὰ θεραπεύσῃ τὴν ἡμετέραν ἀσθένειαν, φονεύει, θανα-

τώνει ἡμᾶς. Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ μὲ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Ὁ θεῖος λόγος εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς ζωῆς, ἀλλ' ὅταν οὗτος δὲν χορηγεῖ ζωήν, τότε κατ' ἀνάγκην γίνεται ἀφορμὴ τοῦ θανάτου. Ἡ ἁγία Γραφὴ χαρακτηρίζει τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ ὡς τροφὴν καὶ ὡς μάχαιραν· εἶναι τροφὴ δι' ἐκείνους ὅσοι ἀκροῶνται αὐτοῦ ἀξίως, εἶναι ὅμως μάχαιρα θανατηφόρος δι' ἐκείνους ὅσοι ἀνθίστανται, ἀρνοῦνται νὰ τραφῶσιν ὑπ' αὐτοῦ. Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ οὐδέποτε μένει ἀργὸς καθ' οἱονδήποτε τρόπον καὶ ἂν μεταχειρισθῇ τις αὐτόν, ἀλλὰ πάντοτε ἐπιφέρει τὸ ἴδιον αὐτοῦ ἀποτέλεσμα. «Ὁ » λόγος οὗτος, λέγει ὁ Κύριος, ὅστις ἐξέρχεται ἐκ τοῦ στόματός μου, καὶ » τοῦ ὁποίου οἱ κήρυκες εἶναι ἁπλοῖ διερμηνεῖς, οὐδέποτε θὰ ἐπανέλθῃ » πρός με κενὸς καὶ ἄκαρπος, ἀλλὰ πάντοτε θὰ ἐπιφέρῃ τὸ ἀποτέλεσμα » τὸ ὁποῖον θέλω». Ἀλλὰ πόθεν δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν ὅτι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ συνοδεύεται πάντοτε μὲ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ θείου θελήματος, ἀφ' οὗ ἡμεῖς ἀντιτάσσομεν πολλάκις ἐπίμονον ἀντίστασιν εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ; Τοῦτο ἐννοοῦμεν ἐκ τοῦ ὅτι δύο εἶναι τὰ θελήματα τοῦ Θεοῦ διάφορα, ὅταν ἐξαποστέλλῃ πρὸς ἡμᾶς τὸν Θεῖον αὐτοῦ λόγον· ἐὰν δὲν ἐκπληρωθῇ τὸ ἓν θέλημα, ἐκπληροῦται κατ' ἀνάγκην τὸ ἕτερον. Ἀλλ' ἂς ἐξηγηθῶμεν σαφέστερον.

Ὁ Θεὸς θέλει ἵνα ὁ λόγος αὐτοῦ πείσῃ ἡμᾶς εἰς ἐπιστροφὴν καὶ μετάνοιαν καὶ ἐπιχορηγήσῃ ἡμῖν τὴν θείαν αὐτοῦ χάριν καὶ σωτηρίαν. Ἰδοὺ τὸ πρῶτον τοῦ Θεοῦ θέλημα. Ἂς ὑποθέσωμεν ὅτι τὸ πρῶτον τοῦτο θέλημα τοῦ Θεοῦ δὲν εὐδοκιμεῖ, διότι ἡμεῖς περιφρονοῦντες τὸν θεῖον λόγον ἐμμένομεν ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ, τότε τί θὰ συμβῇ ; Τότε κατ' ἀνάγκην θὰ ἐπισκεφθῇ ἡμᾶς ἡ θεία ὀργή, ἡ θεία δικαιοσύνη καὶ τιμωρία. Ἰδοὺ τὸ δεύτερον τοῦ Θεοῦ θέλημα. Ἐκ τούτου κατανοεῖ ἕκαστος εὐκόλως ὅτι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ οὐδέποτε πραγματικῶς ἐπιστρέφει κενὸς καὶ ἄκαρπος.

Ἀλλ' ἆρά γε ποῖα εἶναι τῆς θείας δικαιοσύνης τὰ ἀποτελέσματα, ὅταν ἐναντιούμεθα εἰς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ; Εἶναι ἡ σκλήρυνσις τῆς καρδίας, εἶναι ἡ πώρωσις καὶ ἡ ἀποτύφλωσις τῆς διανοίας. Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ δέον νὰ ἀπαλύνῃ καὶ συγκινῇ τὰς καρδίας ἡμῶν, ἀλλ' ὅταν ἐξεγειρώμεθα κατὰ τοῦ θείου λόγου καὶ ἐναντιούμεθα εἰς αὐτὸν τότε αἱ καρδίαι ἡμῶν ἀποσκληρύνονται. Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ δέον νὰ φωτίζῃ τὰς διανοίας ἡμῶν· ὅταν ὅμως ἀνθιστάμεθα εἰς αὐτὸν τότε ἡ διάνοια σκοτίζεται, ἀποτυφλοῦται. Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ δέον νὰ δικαιώσῃ, νὰ σώσῃ ἡμᾶς· ἀλλ' ὅταν ἐναντιούμεθα εἰς αὐτόν, τότε παρασκευάζομεν εἰς ἑαυτοὺς τὴν καταδίκην.

Ἂς παύσωμεν, ἀδελφοί μου, ἐναντιούμενοι εἰς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἵνα μὴ σκληρύνῃ ὁ Θεὸς καὶ ἡμῶν τὰς καρδίας, ὅπως ἐσκλήρυνε τὴν

καρδίαν Φαραώ, ὅστις ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἠθέλησε νὰ ἀκούσῃ καὶ συμμορφωθῇ πρὸς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ὃν ἐξήγγειλεν εἰς αὐτὸν διὰ τοῦ προφήτου Μωϋσέως. Τὴν λιθίνην ἐκείνην καρδίαν οὔτε ὁ θεῖος λόγος, οὔτε ἐξαίσια θαύματα ἠδυνήθησαν νὰ ἀπαλύνωσι καὶ συγκινήσωσι καὶ διὰ τοῦτο ἀπέθανεν ἐσκληρυμμένην ἔχων τὴν καρδίαν. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς κατηράσθη τοὺς κατοίκους τῆς Βηθσαϊδὰ καὶ τῆς Χοραζίμ· «*οὐαί σοι » Βηθσαϊδά, οὐαί σοι Χοραζίμ*». Ἀλλὰ διατί κατηράσθη ὁ Κύριος τὰς ἀτυχεῖς ταύτας πόλεις; διότι ὁ σπόρος, ὃν ἔσπειρεν ἐν αὐταῖς, ἡ θεία δηλονότι διδασκαλία αὐτοῦ, τὴν ὁποίαν δαψιλῶς καὶ ἐπιμόνως ἐκήρυξεν ἐν αὐταῖς, ἔμεινεν ἀτελεσφόρητος, ἔμεινεν ἄκαρπος.

Χριστιανοί μου ἀγαπητοί! Κοτενοήσατε πλέον ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν ζῇ μὲ μόνον τὸν ὑλικὸν ἄρτον, ἀλλ' ἔχει ἀνάγκην καὶ τοῦ πνευματικοῦ ἄρτου, ὅστις ἐν πρώτοις εἶναι ἡ θεία Εὐχαριστία καὶ κατὰ δεύτερον λόγον ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ. «*Οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ » ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος Θεοῦ*». Ὁ λόγος δὲ τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ ἐν ταῖς ἁγίαις Γραφαῖς περιεχομένη θεία διδασκαλία τὴν ὁποίαν ἀναπτύσσουσι καὶ ἐξηγοῦσιν οἱ κήρυκες τοῦ θείου λόγου, οἱ διδάσκαλοι τῶν ἱερῶν μαθημάτων καὶ ὁ «ΠΟΙΜΗΝ» τὸν ὁποῖον ἔχετε ἀνὰ χεῖρας. Τὸν λόγον τοῦτον τοῦ Θεοῦ ὀφείλομεν νὰ ἀκροώμεθα μετὰ πολλῆς τῆς προσοχῆς καὶ εὐλαβείας. Ὀφείλομεν προσέτι νὰ ἔχωμεν πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτι ὁ λόγος οὗτος τοῦ Θεοῦ, παρ' οἱουδήποτε καὶ ἂν κηρύττηται, εἴτε παρὰ σοφοῦ καὶ εὐγλώττου ἱεροκήρυκος, εἴτε παρ' ὀλιγογραμμάτου καὶ ἀκόμψου περὶ τὴν φράσιν ἱερέως, εἶναι πάντοτε λόγος Θεοῦ. Εἰς τὸν λόγον τοῦτον τοῦ Θεοῦ ὀφείλομεν νὰ ἀπονέμωμεν ἄκρον σεβασμὸν καὶ οὐδέποτε νὰ συγχέωμεν τὸν θεῖον λόγον πρὸς τὸν ἀνθρώπινον λόγον, διότι τόση εἶναι ἡ μεταξὺ τούτων ἀπόστασις καὶ διαφορά, ὅση εἶναι ἡ ἀπόστασις τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τῆς γῆς. Εἰς τὸν λόγον τοῦτον τοῦ Θεοῦ ὀφείλομεν ἀκόμη ἀπεριόριστον ὑποταγὴν καὶ ὑπακοήν, διότι ὁ ἀνθιστάμενος εἰς τὸν λόγον τοῦ λαοῦ, οὗτος ἀνθίσταται καὶ ἐναντιοῦται κατ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἐπισύρει καθ' ἑαυτοῦ τὴν θείαν ὀργὴν καὶ τιμωρίαν. Ἰδού, ποῖον εἶναι τὸ ἡμέτερον καθῆκον ἀπέναντι τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, τῆς Θεοπνεύστου τῶν ἁγίων Γραφῶν διδασκαλίας.

Ἂς ἀκροώμεθα λοιπὸν πάντοτε προθύμως καὶ ἐν πνεύματι ταπεινώσεως τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ· συγχρόνως δὲ καὶ ἂς ἐκπληρῶμεν καὶ ἐφαρμόζωμεν εἰς τὸν ἡμέτερον βίον τὰς ἀληθείας τὰς ὁποίας κηρύττει καὶ διδάσκει, διότι ὁ Κύριος ἡμῶν εἶπε· «*Μακάριοι οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ » Θεοῦ καὶ φυλάσσοντες αὐτόν*».

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑΙ ΟΜΙΛΙΑΙ

ΟΜΙΛΙΑ ΟΔ΄.

Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΚΗΡΥΓΜΑ ΤΟΥ ΘΕΙΟΥ ΛΟΓΟΥ

«Εἶτα παυσαμένου τοῦ ἀναγινώσκοντος, ὁ προε-
» στὼς διὰ λόγου τὴν νουθεσίαν καὶ παράκλησιν
» τῆς τῶν καλῶν τούτων μιμήσεως ποιεῖται».
(Ἰουστῖνος)

Ἀγαπητοὶ ἀδελφοί· ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος εἰς ἕνα του λόγον, ὁμιλῶν περὶ τῆς Ἁγίας Γραφῆς, κάμνει τὴν ἑξῆς παρατήρησιν. Ὁ Θεός, λέγει, ἠθέλησε νὰ ἐμπνεύσῃ καὶ ἀνέθηκε νὰ συγγράψουν τὰ ἱερὰ βιβλία τῆς Ἁγίας Γραφῆς τελῶναι καὶ ἁλιεῖς καὶ σκηνοποιοὶ καὶ ποιμένες καὶ αἰγοβοσκοὶ καὶ ἄνθρωποι ἐν γένει ἰδιῶται καὶ ὄχι πολὺ ἐγγράμματοι, πρὸς ποῖον σκοπόν; Διὰ νὰ μὴ δύναται κἀνεὶς ἐκ τῶν Χριστιανῶν νὰ προφασίζεται, ὅτι δὲν ἐννοεῖ τὸ περιεχόμενον αὐτῶν. «ἀλλ' ἵνα καὶ ὁ χειροτέχνης καὶ ὁ οἰκέτης (ὁ ὑπηρέτης) καὶ ἡ χήρα γυνὴ καὶ ὁ πάντων ἀνθρώπων ἀμαθέστατος κερδάνῃ καὶ ὠφεληθῇ παρὰ τῆς ἀκροάσεως». Διότι τὰ βιβλία τῆς Ἁγίας Γραφῆς δὲν τὰ συνέθεσαν οἱ ἱεροὶ αὐτῶν συγγραφεῖς χάριν ἁπλῆς ἐπιδείξεως, διὰ νὰ συστήσουν τὴν ἀνθρωπίνην αὐτῶν πολυμάθειαν, ὅπως συνήθως τὸ πράττουν οἱ σοφοὶ τῶν ἀνθρώπων, «ἀλλὰ πρὸς σωτηρίαν τῶν ἀκουόντων». Καὶ ἐν τούτοις παρ' ὅλην αὐτῶν τὴν σαφήνειαν αἱ Ἅγιαι Γραφαὶ ἔχουν ἀνάγκην ἑρμηνείας καὶ ἐπεξηγήσεως τῶν δυσκολωτέρων καὶ τῶν θεωρητικωτέρων αὐτῶν μερῶν, ἄλλως τε, ὡς καὶ ἄλλοτε εἴπομεν, αἱ Ἅγιαι Γραφαὶ περιέχουν τόσα καλὰ παραδείγματα καὶ πρακτικὰ διδάγματα· τούτων δὲ τὴν ἐφαρμογὴν εἰς τὸν βίον τῶν Χριστιανῶι ἔπρεπε βεβαίως ἡ Ἐκκλησία νὰ συνιστᾷ ἐπισήμως εἰς τὰ πνευματικά της τέκνα διὰ τῶν πεπαιδευμένων αὐτῆς ποιμένων καὶ διδασκάλων. Ἰδοὺ διατί παρατηροῦμεν, ὅτι εὐθὺς ἀφότου ἱδρύθη ἡ Ἐκκλησία καὶ ἤρχισεν ἡ ἀνάγνωσις τῶν Ἁγίων Γραφῶν κατὰ τὰς ἱερὰς συνάξεις, καθιερώθη καὶ τὸ κήρυγμα τοῦ θείου λόγου. Ἀφοῦ κατὰ τὴν θείαν Λειτουργίαν ἤθελε παύσει ὁ ἐπὶ τούτῳ διωρισμέ-

νος τὴν ἀνάγνωσιν ἑνὸς μέρους τῆς Ἁγίας Γραφῆς,—καὶ ἦτο τὸ μέρος τοῦτο ἀρκετὰ ἐκτενές,—τότε ὁ προεστὼς τῆς Ἐκκλησίας ἐλάμβανε τὸν λόγον καὶ ἄλλοτε μὲν ἐνουθέτει τοὺς ἁμαρτάνοντας, συνιστῶν εἰς αὐτοὺς τὴν μετάνοιαν, ἄλλοτε δὲ τοὺς συνεβούλευε νὰ ἔχουν θάρρος ἐν καιρῷ τῶν διωγμῶν, καὶ ἄλλοτε πάλιν τοὺς προέτρεπε νὰ πράττουν τὸ ἀγαθὸν καὶ νὰ μισοῦν τὸ κακόν· εἰς ὅλας δὲ τὰς περιστάσεις ταύτας ἐπαρουσίαζεν εἰς αὐτοὺς πρὸς μίμησιν τὰ καλὰ παραδείγματα, τὰ ὁποῖα ἑκάστοτε περιελάμβαναν αἱ ἀναγινωσκόμεναι περικοπαί. «Εἶτα, διηγεῖται αὐτολεξεὶ ὁ Ἰουστῖνος ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς, παυσαμένου τοῦ ἀναγινώσκοντος, ὁ προεστὼς διὰ λόγου τὴν νουθεσίαν καὶ παράκλησιν τῆς τῶν καλῶν τούτων παραδειγμάτων μιμήσεως ποιεῖται». Κατ᾽ ἀρχὰς λοιπὸν οἱ λόγοι τῶν εὐλαβῶν προεστώτων τῆς Ἐκκλησίας ἦσαν ἁπλοῖ καὶ σύμφωνοι μὲ τὰς τότε ἀνάγκας τῶν πιστῶν. Μὲ τὴν πάροδον ὅμως τῶν ἐτῶν, ἀφοῦ ἔπαυσαν οἱ μακροχρόνιοι διωγμοὶ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἱδρύθησαν κατὰ τόπους θεολογικαὶ σχολαί, καὶ ἐμορφώνοντο πολλοὶ τῶν Χριστιανῶν εἰς τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν ρητορικήν, τότε ἀνεδείχθησαν μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν ἔξοχοι ρήτορες, τότε καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἀπήτουν ἀπὸ τοὺς προεστῶτας αὐτῶν εὔγλωττα καὶ τεχνητὰ κηρύγματα, τότε καὶ οἱ ἐκκλησιαστικοὶ λόγοι πολλῶν ἱεροκηρύκων ἦσαν ὄχι πλέον ἁπλαῖ καὶ ἄτεχνοι ὁμιλίαι, ἀλλὰ λόγοι καθ᾽ ὅλους τοὺς κανόνας τῆς ρητορικῆς. Καὶ ἄλλοτε μὲν οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ρήτορες ἀνέπτυσσον τὰς ἀληθείας τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἄλλοτε δὲ ἀνεσκεύαζον τὰς αἱρετικὰς πλάνας καὶ κακοδοξίας, στηρίζοντες τοιουτοτρόπως τοὺς ἀκροατὰς αὐτῶν εἰς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν καὶ εἰς τὸν ἁγνὸν Χριστιανικὸν βίον. Τοιοῦτοι δὲ ρήτορες τῆς Ἐκκλησίας, οἱ ὁποῖοι συνεδύαζαν τὴν εὐγλωττίαν καὶ ρητορικὴν τέχνην μὲ τὴν πολυμάθειαν, μὲ τὴν εὐλάβειαν, μὲ τὴν ὀρθοδοξίαν καὶ τὴν ἀρετήν, ἐκτὸς ἄλλων πολλῶν ἦσαν οἱ τρεῖς μεγάλοι Ἱεράρχαι, οἵτινες ὑπῆρξαν καὶ οἱ μεγαλύτεροι Διδάσκαλοι τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ἐποχὴ αὐτῶν εἶναι ἡ ὡραιοτέρα περίοδος τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κηρύγματος. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τὸ κήρυγμα εἰς τὰς μεγαλυτέρας πόλεις δὲν ἦτο μόνον κυριακόν, ἀλλὰ καὶ καθημερινόν. Δὲν ἐξεφωνεῖτο δὲ κατὰ τὰς Κυριακὰς καὶ τὰς ἄλλας ἑορτὰς εἷς μόνον λόγος, ἀλλὰ πολλάκις καὶ δύο καὶ περισσότεροι. Ἀπηγγέλλοντο δὲ οὗτοι τὸ πρωῒ μὲν κατὰ τὴν θείαν Λειτουργίαν τὸ ἑσπέρας δὲ μετὰ τὸ δεῖπνον, ἢ μετὰ τὴν λυχναψίαν. Ἡ ἀπαγγελία δὲ αὐτῶν ἐγίνετο εἴτε ἀπὸ τοῦ ἐπισκοπικοῦ θρόνου, εἴτε ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος. Ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος ὡς Ἐπίσκοπος ὡμίλει συνήθως καθήμενος ὁτὲ μὲν εἰς τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον, ὁτὲ δέ, τὸ καὶ συνηθέστερον, ἐπὶ τοῦ ἄμβωνος, ὁσάκις ἰδίως εἶχε νὰ κάμῃ αὐστηρόν τινα ἔλεγχον. Καὶ πρῶτον μὲν ὡμίλουν οἱ ἱερεῖς ἕκαστος εἰς τὴν σειράν του, κατόπιν δὲ αὐτῶν ἐλάμβανε τὸν λόγον ὁ Ἀρχιερεύς. Ὅταν, λέγει, ἀναγινώσκεται τὸ Εὐαγγέλιον, πάντες οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ διάκονοι καὶ ὅλος ὁ λαὸς ὀφείλουν νὰ στέκουν μετὰ πολλῆς ἡσυχίας· ἔπειτα δὲ οἱ πρεσβύτεροι ἃς προτρέπουν διὰ λόγου τὸν λαόν, ἕκαστος αὐτῶν κατὰ σειράν, ἀλλ᾽ ὄχι ὅλοι· Σύμφωνα μὲ τὴν ὁδηγίαν ταύτην τῶν ἀποστολικῶν Διαταγῶν ὁμιλῶν ποτε καὶ ὁ Χρυσόστομος περί τινος μάρτυρος, τοῦ Ρωμανοῦ, ἤθελα μέν, ἔλεγεν, νὰ ἀσχοληθῶ περισσότερον εἰς τὸν ἔπαινον τοῦ προκειμένου μάρτυρος, ἀλλ᾽

ἡ ὥρα τῆς συμμετρίας ἔληξεν ἤδη, καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ σιωπήσω· διότι καὶ ἱκανὰ πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἀκροατῶν εἶναι τὰ λεχθέντα, καὶ ἐπάναγκες εἶναι νὰ συμπληρώσῃ αὐτὰ ὁ διδακτικὸς λόγος τοῦ πνευματικοῦ μας πατρός, ἤτοι τοῦ Ἐπισκόπου τῆς Ἀντιοχείας Φλαβιανοῦ, βοηθὸς τοῦ ὁποίου ἦτο κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ Χρυσόστομος. Ἠδυνάμην μὲν λοιπὸν νὰ εἴπω καὶ περισσότερα τούτων, ἔλεγε καὶ ἄλλοτε ὁμιλῶν περὶ μετανοίας, ἀλλ᾿ εἰς τοὺς φρονίμους, καὶ ταῦτα εἶναι ἀρκετὰ πρὸς διόρθωσιν· διὰ τοῦτο ἀνάγκη νὰ παύσω τὸν λόγον· διότι ἐπιθυμῶ νὰ ἀκούσω τὸν πατέρα μας, τοῦ ὁποίου εἶναι ἡ σειρὰ νὰ ὁμιλήσῃ· διότι ἡμεῖς μέν, ὅπως τὰ μικρὰ παιδιὰ τὰ ὁποῖα βόσκουν τὰ πρόβατά των, συρίζομεν «λεπτῷ τῷ καλάμῳ», καθήμενοι ὑπὸ τὴν σκιὰν τοῦ ἱεροῦ τούτου ναοῦ ὡς ὑπό τινα δρῦν ἢ λεύκην· Οὗτος δὲ ὁ ἡμέτερος Ἐπίσκοπος καὶ πατὴρ ὡς ἄριστος μουσικὸς κορδίσας χρυσῆν κιθάραν, μὲ τὴν ἁρμονίαν τῶν ἤχων αὐτῆς σχηματίζει ὁλόκληρον συναυλίαν, ἥτις τέρπει καὶ εὐχαριστεῖ τοὺς ἀκροατάς.

Τόση ἦτο τότε ἡ ἀφθονία καὶ ἡ ῥητορικὴ ἐκτέλεσις τοῦ κηρύγματος εἰς τὰς μεγαλυτέρας πόλεις τοῦ Κράτους· Τόση ἦτο καὶ τῶν Χριστιανῶν ἡ προθυμία διὰ τὴν ἀκρόασιν τοῦ θείου κηρύγματος. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν μετέβαινον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι θ᾿ ἀκούσουν εὔγλωττα κηρύγματα, ἄνευ τῶν ὁποίων δὲν ἐθεώρουν τοὺς ἑαυτούς των ἱκανοποιημένους ἐκ τῆς μεταβάσεως αὐτῶν εἰς τὰς ἱερὰς συνάξεις. «Τί εἰσέρχομαι, λέγει, εἰς τὸν ναόν, εἰ οὐκ ἀκούω τινὸς ὁμιλοῦντος;» Τούτου ἕνεκα τοὺς ἐπετίμα ὁ Χρυσόστομος, λέγων· «Ταῦτα πάντα ἀπόλωλε καὶ διέφθειρε· Διὰ τί γὰρ ὁμιλίας χρεία; Πάντα σαφῆ καὶ εὐθέα τὰ παρὰ ταῖς θείαις Γραφαῖς, ἀλλ᾿ ἐπειδὴ τέρψεώς ἐστε ἀκροαταί, διὰ τοῦτο καὶ ταῦτα ζητεῖτε», τὰ εὔγλωτα κηρύγματα.

Οἱ ἀκροαταί, ἐκδηλοῦντες πολλάκις τὴν μεγάλην αὐτῶν ἐσωτερικὴν εὐχαρίστησιν ἢ τὴν συντριβὴν τῆς καρδίας αὐτῶν ἐκ τῶν λόγων τῶν ἱεροκηρύκων, ἐχειροκρότουν αὐτούς, ἢ ἔκαμνον συντόμους τινὰς ἀναφωνήσεις, ἢ ἔτυπτον τὰ στήθη καὶ τὰ πρόσωπά των, ἢ ὕψωνον εἰς τὸν οὐρανὸν τὰς χεῖρας αὐτῶν. Σᾶς ὀφείλω, ἔλεγέ ποτε πρὸς τοὺς ἀκροατάς του ὁ Χρυσόστομος, πολλὰς χάριτας, διότι μετὰ μεγάλης προθυμίας ἐδέχθητε τοὺς λόγους μου. Καὶ τοῦτο τὸ ἐβεβαιώθην ὄχι μόνον ἐκ τῶν ἐπαίνων καὶ τῶν χειροκροτημάτων σας, ἀλλὰ καὶ ἐξ ὅσων εἶδα νὰ πράττετε. Διότι ὅταν σᾶς συνεβούλευα νὰ μὴ καταρᾶσθε τοὺς ἐχθρούς σας, καὶ ἔλεγα ὅτι παροξύνετε τὸν Θεὸν πράττοντες τοῦτο, πολλοὺς ἀπὸ σᾶς εἶδα νὰ τύπτουν τὰ πρόσωπά των καὶ τὰ στήθη, στενάζοντες πικρῶς, καὶ νὰ ὑψώνουν τὰς χεῖρας αὐτῶν εἰς τὸν οὐρανόν, συγγνώμην αἰτοῦντες διὰ τὰς τοιαύτας αὐτῶν κατάρας. Τότε λοιπὸν καὶ ἐγὼ ὑψώσας τοὺς ὀφθαλμούς μου εἰς τὸν οὐρανὸν ηὐχαρίστησα τὸν Θεόν, διότι τόσον ἐνωρὶς ὁ λόγος μου ἐπέφερε τὸν καρπὸν αὐτοῦ εἰς τὰς ψυχάς σας. Ἄλλοτε ὅμως ὁ Χρυσόστομος ἐξέφραζεν εἰς τοὺς ἀκροατὰς τὴν δυσαρέσκειάν του, ὅταν ἔβλεπεν αὐτοὺς νὰ μὴ συμμορφώνουν τὸν βίον των σύμφωνα μὲ τοὺς λόγους των, τοὺς ὁποίους ἐν τούτοις ἐπῄνουν καὶ ἐχειροκρότουν οἱ ἴδιοι. Τί μέ ὠφελοῦν, λέγει, οἱ ἔπαινοί σας, ὅταν σᾶς βλέπω ὅτι δὲν προκόπτετε εἰς τὴν ἀρετήν; Τί δέ με ζημιώνει ἡ σιωπὴ τῶν ἀκροατῶν, ὅταν ἴδω αὐξανομένην

τὴν εὐλάβειάν σας; Διότι ἔπαινος τοῦ ἱεροκήρυκος δὲν εἶναι τὰ χειροκροτήματα, ἀλλ' ὁ ζῆλος τῶν ἀκροατῶν πρὸς τὴν εὐλάβειαν· ἔπαινος εἶναι ὄχι ἡ ἐπιδοκιμασία κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἀκροάσεως τοῦ λόγου, ἀλλ' ἡ καθ' ὅλον τὸν χρόνον εὐλάβεια τῶν ἀκροατῶν. Ὁ κρότος εὐθὺς ἀφοῦ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὸ στόμα ὡς ἔπαινος προφορικὸς διασκορπίζεται εἰς τὸν ἀέρα καὶ ἐξαφανίζεται· ἡ ἠθικὴ ὅμως καὶ θρησκευτικὴ βελτίωσις τῶν ἀκροατῶν φέρει ἀθάνατον καὶ αἰώνιον τὸν μισθὸν καὶ εἰς τὸν λέγοντα καὶ εἰς τοὺς πειθομένους εἰς τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ. Εἰς ἄλλην πάλιν περίστασιν, ἀφοῦ οἱ ἀκροαταὶ ἔπαυσαν τοὺς κρότους αὐτῶν εἴς τινα λόγον του Χρυσοστόμου εἰς τὸν Λάζαρον, σιγᾶτε, εἶπε πρὸς αὐτούς, σιγᾶτε ταῦτα ἀκούον-
» τες· πολλὴν ὑμῖν ἔχω χάριν τῆς σιγῆς ταύτης μᾶλλον, ἢ τῶν κρότων.
» Οἱ ἔπαινοι λαμπρότερον ἐμὲ ποιοῦσιν, ἡ σιγὴ δὲ αὕτη σωφρονεστέρους
» ὑμᾶς ἀπεργάζεται».

Καὶ αὐτοὺς μὲν ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος, ἂν καὶ δὲν δυσηρεστεῖτο μὲ τοὺς τοιούτους κρότους τῶν ἀκροατῶν αὐτοῦ, τοὺς ὁποίους βεβαίως ἤξιζεν ἡ εὐγλωττία του, δὲν τοὺς προεκάλει ὅμως ἐξ ἐπίτηδες. Μήπως, λέγει, διὰ τοῦτο φροντίζομεν νὰ ὁμιλῶμεν, ὥστε ἁπλῶς νὰ τέρψωμεν καὶ νὰ εὐχαριστήσωμεν τὴν ἀκοήν σας, ἢ διὰ νὰ προκαλέσωμεν τὸν ἔπαινόν σας; Ἄλλοι ὅμως ἱεροκήρυκες τὸ ἔκαμνον ἔργον νὰ ὁμιλοῦν τοιουτοτρόπως, ὥστε νὰ ἐπιδοκιμασθοῦν ὑπὸ τοῦ ἀκροατηρίου των. Διὰ τοῦτο ἐπικρίνων αὐτοὺς ὁ Χρυσόστομος, καὶ ἐκ μετριοφροσύνης συγκαταριθμῶν καὶ τὸν ἑαυτόν του μεταξὺ τῶν θελόντων νὰ ἐπιδεικνύωνται εἰς τοὺς λόγους, ἐξέφραζε τὴν εὐχὴν να ἀπαγορευθοῦν τὰ χειροκροτήματα εἰς τοὺς λόγους τῶν ἱεροκηρύκων. Τοῦτο, λέγει, πάσχομεν καὶ ἡμεῖς, προσπαθοῦμεν ὄχι πῶς νὰ ὠφελήσωμεν, ἀλλὰ πῶς νὰ εὐχαριστήσωμεν διὰ τῆς ὡραιότητος τῶν λέξεων καὶ διὰ τῆς τεχνικωτέρας κατασκευῆς τοῦ λόγου· φροντίζομεν πῶς νὰ τέρψωμεν καὶ ὄχι πῶς νὰ κατατήξωμεν καὶ νὰ συγκινήσωμεν· πῶς νὰ θαυμασθῶμεν καὶ ὄχι πῶς νὰ διδάξωμεν· πῶς νὰ χειροκροτηθῶμεν καὶ ὄχι πῶς νὰ διορθώσωμεν τὰ ἤθη. Πιστεύσατέ μοι, ἀγαπητοί, ὅταν κροτῶμαι ὁμιλῶν, κατ' αὐτὴν μὲν τὴν ὥραν πάσχω ἀνθρώπινόν τι· διότι διατί νὰ μὴ εἴπῃ τις τὴν ἀλήθειαν; καὶ εὐφραίνομαι μεγάλως· ἀφοῦ ὅμως ὑπάγω εἰς τὸ δωμάτιόν μου καὶ ἀντιληφθῶ τοὺς κροτήσαντας ὅτι δὲν ὠφελήθησαν τίποτε, λυποῦμαι πολύ. Πολλάκις δὲ ἐσκέφθην ὅτι θὰ ἦτο καλὸν νὰ τεθῇ νόμος, ὅστις νὰ ἐμποδίζῃ τοὺς κρότους τούτους καὶ νὰ ἐπιβάλλῃ σιωπὴν καὶ εὐταξίαν εἰς τὴν ἀκρόασιν τοῦ θείου κηρύγματος.

Αὐτὰς τὰς πληροφορίας ἔχομεν περὶ τοῦ κηρύγματος τοῦ θείου λόγου ἐκ τῶν λόγων τοῦ ἱεροῦ Χρυσαστόμου, τοῦ πρωτοκορυφαίου τῶν ἐκκλησιαστικῶν ρητόρων ὅλων τῶν ἐποχῶν. Αἱ ἁπλαῖ καὶ πρακτικαὶ ὁμιλίαι τῆς ἐποχῆς τοῦ φιλοσόφου καὶ μάρτυρος Ἰουστίνου ἀπέβησαν σὺν τῷ χρόνῳ καλλιτεχνικοὶ λόγοι. Ἡ διὰ τοῦ θείου κηρύγματος διδασκαλία τῶν πιστῶν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν μεγάλων Πατέρων καὶ Διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας ἀπετέλεσε σπουδαιότατον μέρος τῆς θείας λατρείας. Εἰς τοὺς ναοὺς τῶν μεγαλυτέρων πόλεων κατὰ τὴν θείαν Λειτουργίαν ἐξεφωνοῦντο πολλάκις, ὡς εἴπομεν, δύο καὶ τρεῖς λόγοι. Λόγοι ἀπηγγέλλοντο ἐπίσης καὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν· ἡ ἀπαγγελία δὲ αὐτῶν ἐγίνετο ὄχι ἀπὸ τοῦ τετραδίου ἀλλ' ἐκ στήθους· καὶ οἱ μὲν πρωτόπειροι καὶ ἀρχάριοι τῶν ἱεροκη-

ρύκων προητοίμαζον προηγουμένως τοὺς λόγους αὐτῶν, τοὺς ὁποίους ἀπήγγελλον ἀπὸ μνήμης· ἀλλ' οἱ πεπειραμένοι κήρυκες, οἱ ἀποκτήσαντες μακρὰν ἕξιν, ὡμίλουν ἐπ' ἐκκλησίας ἐκ τοῦ προχείρου καὶ ἐξ αὐτοσχεδίου. Οἱ αὐτοσχέδιοι δὲ οὗτοι λόγοι τῶν περιφημοτέρων κηρύκων διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν χάρις εἰς τοὺς *ταχυγράφους* ἢ *ὀξυγράφους*, οἵτινες παρευρισκόμενοι εἰς τοὺς ἱεροὺς ναοὺς ἀνέγραφον αὐτούς, ὅπως σήμερον πράττουσι τοῦτο εἰς τὰ κοινοβούλια οἱ λεγόμενοι *στενογράφοι*. Καὶ τινὲς μὲν τῶν ταχυγράφων τούτων ἐδημοσίευαν τοὺς ὑπ' αὐτῶν γραφομένους λόγους ἄνευ τῆς ἀδείας τῶν κηρύκων, οἵτινες ἐξεφώνουν αὐτούς· ἄλλοι δὲ ἔπραττον τοῦτο τῇ προηγουμένῃ συναινέσει αὐτῶν. Ποῖον δὲ ἦτο τὸ ἐνδιαφέρον, μετὰ τοῦ ὁποίου ὁ λαὸς τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἤκουε τὸ θεῖον κήρυγμα, ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς σφοδρᾶς ἐπιθυμίας, μὲ τὴν ὁποίαν οὗτος περιέμενε τοὺς ῥήτορας νὰ ἀνέρχωνται εἰς τὸν ἱερὸν Ἄμβωνα, διὰ νὰ κηρύξουν τὸν θεῖον λόγον. «Ἐξεκαίετο τὸ πλῆθος, κατὰ τὸν ἱστορικὸν » Σωκράτην, ἰδεῖν τὸν Χρυσόστομον καθήμενον ἐν τῷ ἐπισκοπικῷ θρόνῳ, » ποθοῦντες καὶ πάλιν αὐτοῦ διδάσκοντος ἀκροᾶσθαι». Εἴπαμεν δὲ καὶ προηγουμένως, ὅτι πολλοὶ τῶν συγχρόνων τοῦ Χρυσοστόμου ἐτίμων τοὺς λόγους τόσῳ πολύ, ὥστε νὰ φρονοῦν ὅτι ἄνευ αὐτῶν δὲν ἤξιζε τὸν κόπον ἡ μετάβασίς των εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Διότι εἶχαν συνηθίσει νὰ ἀκούουν τοὺς ἱεροκήρυκας ὄχι πάντοτε πρὸς διδασκαλίαν καὶ ὠφέλειαν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τέρψιν καὶ ἡδονήν.

Καὶ ταῦτα μὲν ὡς πρὸς τὸ θεῖον κήρυγμα κατὰ τὴν λαμπροτέραν αὐτοῦ ἐποχήν, κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ὠριγένους, τοῦ Ἀθανασίου, τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, Γρηγορίου τοῦ Νύσσης, Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, τοῦ Κυρίλλου Ἱεροσολύμων, τοῦ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, Θεοδωρήτου τοῦ Κύρου, τοῦ Συνεσίου καὶ τῆς λοιπῆς χορείας τῶν ὀνομαστῶν ῥητόρων τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας.

Ὁποία δὲ εἶναι σήμερον παρ' ἡμῖν ἡ ἐκτέλεσις καὶ ἡ ἀκρόασις τοῦ θείου κηρύγματος; Δυστυχῶς, ἕνεκα λόγων τοὺς ὁποίους δὲν εἶναι τοῦ παρόντος νὰ ὑποδείξωμεν ἐδῶ εἰς τὴν ἡμετέραν Ἐκκλησίαν, ἥτις ἄλλοτε εἶχεν, ὡς εἴδομεν, τόσους πολλοὺς καὶ τόσον μεγάλους καὶ ἐξόχους ἱεροκήρυκας, σήμερον δὲν ὑπάρχουν τοιοῦτοι, οἱ ὁποῖοι νὰ διαπρέπουν ὡς μεγάλοι ἱεροκήρυκες, ἀλλὰ καὶ ὁ λαὸς δὲν ἔχει τὴν ἕξιν καὶ τὴν ὄρεξιν νὰ ἀκροᾶται τοὺς ὁμιλοῦντας ἐπ' Ἐκκλησίας. Ἂς εὐχηθῶμεν λοιπὸν ὅπως ἀναδειχθῶσιν ἐν καιρῷ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἡμῶν νέοι μεγάλοι κήρυκες, οἵτινες νὰ δοξάσουν τὸν σύγχρονον ἡμῶν ἱερὸν Ἄμβωνα διὰ τῆς εὐγλωττίας αὐτῶν· ἂς εὐχηθῶμεν προσέτι ὅπως ἀποκτήσῃ καὶ ὁ λαὸς ἡμῶν τὴν ἀγάπην καὶ τὸν πόθον, ὅστις ἀπαιτεῖται διὰ τὴν ἀκρόασιν τοῦ θείου κηρύγματος. Γένοιτο!